

عوامل مؤثر بر نهادینه‌سازی بیمه اجتماعی در روستاهای شهرستان کبودرآهنگ

حمید شفیعی‌زاده* - دانشجوی کارشناسی ارشد توسعه روستایی، دانشگاه زنجان

غلامرضا مجردی - استادیار ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه زنجان

اسماعیل کرمی دهکردی - استادیار ترویج کشاورزی و توسعه روستایی، دانشگاه زنجان

پذیرش نهایی: ۱۳۹۱/۱۰/۶

دریافت مقاله: ۱۳۹۰/۱۱/۱۵

چکیده

بیمه اجتماعی روستاییان در ایران به شکل عملی در سال‌های اخیر از طریق صندوق بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر به اجرا درآمده است. البته استفاده همگانی از بیمه اجتماعی مستلزم نهادینه شدن آن است که خود مستلزم به وجود آمدن عادات رفتاری، سیاست‌گذاری مناسب، اختصاص زمان و بودجه و دیگر اقدامات گسترده برای پایدار شدن آن است. هدف از این پژوهش توصیفی-پیمایشی، شناسایی عوامل مؤثر بر نهادینه‌سازی بیمه اجتماعی در روستاییان شهرستان کبودرآهنگ است. داده‌ها با استفاده از پرسشنامه از طریق مصاحبه ساخت‌یافته با ۳۲۰ نفر از بیمه‌گزاران گردآوری گردید. برای تجزیه و تحلیل اطلاعات از آماره‌های توصیفی و همچنین روش تحلیل عاملی استفاده شد. نتایج تحقیق مشخص ساخت که عوامل مؤثر بر نهادینه‌سازی بیمه اجتماعی را در منطقه مورد مطالعه می‌توان در قالب سه عامل شناختی-هنجاری، فرهنگی-اجتماعی و تنظیمی دسته‌بندی کرد. بر اساس یافته‌های تحقیق، پیشنهاد شد که صندوق بیمه اجتماعی روستاییان به ایجاد آگاهی در ارباب رجوع توجه کند و با بهره‌گیری از ظرفیت گسترده رسانه‌ها و توان فنی کارگزاران، بستر اطلاع‌رسانی مناسب و فراگیر را برای جامعه روستایی فراهم سازد.

کلیدواژه‌ها: بیمه اجتماعی، روستاییان، نهادینه‌سازی، شناختی، هنجاری، سرمایه اجتماعی، کبودرآهنگ.

مقدمه

در دهه ۱۹۹۰ هم‌زمان با فرایند جهانی شدن، رویکردهای اجتماعی توسعه نیز اهمیت بیشتری یافتند و با برپایی اجلاس جهانی کپنهاک در سال ۱۹۹۵ توجه مسئولان بیش از پیش به مفهوم توسعه اجتماعی معطوف گردید (قانع‌ی راد، ۱۳۸۵، ۴). در این اجلاس بر حمایت از اقشار فقیر و آسیب‌پذیر کشورهای عضو تأکید شد (United nations, 2000). مردم در آستانه ورود به قرن بیست‌ویکم به تدریج با پدیده‌ها و نیازهایی مواجه می‌شدند که دولتمردان تا کنون توجه چندانی به آن نکرده بودند (رشیدی، ۱۳۸۲، ۵۷). از این دست‌اند پدیده‌هایی چون افزایش تعداد افراد سالخورده، معلول، بیکار، بی‌خانمان، فقیر، و همچنین وقوع حوادثی که مرگ نان‌آور خانواده را به همراه داشت و معضلات فراوان دیگری که اتخاذ سیاست‌ها و تمهیدات رفاهی و تأمینی را جتناب‌ناپذیر می‌نمود. اگرچه بازارهای مالی و شبکه‌های ایمنی غیررسمی یا مدیریت‌داری‌ها از جمله تمهیدات و استراتژی‌هایی هستند که به شکل سنتی و خودجوش در درون اجتماعات انسانی وجود دارند (Holizman & Jorgenson, 2001, 547)، اما این استراتژی‌ها ضعیف یا ناکافی‌اند و تنها می‌توانند جوابگوی بخش کوچکی از نیازهای خانوار باشند. به هر حال، بر اثر نوسازی اجتماعی و اقتصادی و افزایش شهرنشینی، اشکال سنتی خانواده و ترتیبات اشتراکی آن از بین رفته و شکل دیگری از سازمان‌های اجتماعی نیز جایگزین آن نشده است (Conning et al., 2001, 2; Jastino, 2003, 10). به همین خاطر برای حمایت از گروه‌های آسیب‌پذیری که برای بقا وابسته به خانواده‌های گسترده یا پیوندهای اشتراکی نیستند وابستگی ندارند، باید جایگزین مناسبی ایجاد شود.

سیاست رفاه اجتماعی از سازوکارهای حمایتی مورد توجه نهادهای عمومی و دولتی برای پاسخ‌گویی به این مسئله است. این سیاست در رویکرد سنتی و اقتصادی‌اش، انسان را به عنوان یکی از عوامل تولید نگرسته و به منظور حفظ بهره‌وری نیروی کار به حمایت از او در دوران بیماری و بیکاری و پیری پرداخته است؛ در حالی که امروزه رویکرد توسعه اجتماعی مورد توجه قرار گرفته است. این رویکرد دستاوردها و پیامدهای توسعه اقتصادی را با توجه به معیارهای انسان‌گرایانه ارزیابی می‌کند، انگیزه‌های جمعی بشر را با اهمیت برمی‌شمارد، و تأمین اجتماعی

را به عنوان یکی از شاخص‌های مهم رفاه اجتماعی می‌نگرد (قانع‌راد، ۱۳۸۵، ۱۸).

موضوع آسیب‌پذیری در روستاها به علت شرایط جغرافیایی و اقلیمی و نیز نوع معیشت و توانایی کمتر مردم در مقابله با حوادث، حیطة وسیع‌تری را در بر می‌گیرد (ازکیا، ۱۳۸۱، ۳۰).

از این رو وجود خدمات تأمینی و امنیتی در این مناطق اهمیت بیشتری می‌یابد. در ایران اهمیت نظام تأمین اجتماعی و بیمه‌های اجتماعی به گونه‌ای است که اصل بیست و نهم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران به آن اختصاص یافته است. علاوه بر آن در ماده ۹۶ قانون برنامه چهارم توسعه نیز اجرای بیمه اجتماعی در سطح روستاهای کشور مورد تأکید قرار گرفته و در برنامه پنجم توسعه هم توجهی ویژه به این موضوع شده است. از این رو شکل‌گیری صندوق بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر را که از سال ۱۳۸۴ شروع به فعالیت به منظور تحقق این تمایل ملی کرده است، نقطه عطفی در این زمینه به شمار آورد. در واقع عضویت در صندوق بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر، این امکان را فراهم ساخته است که آنها با آرامش خاطر بیشتری به آینده خود بنگرند و با امید افزون‌تری به کار و تلاش بپردازند. با این حال، عضویت در این صندوق بیمه اختیاری است و روستاییان با میل و اختیار خودشان تحت پوشش قرار می‌گیرند. از این رو بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر نیز به‌مانند هر فعالیت جدید دیگری، به اعتقاد کولکارنی (۱۳۸۷، ۱۸۲) زمانی فراگیر و همگانی می‌شود که با تدوین قواعد و قوانین و سازوکارهای سازمانی مورد حمایت قرار گیرد و این فعالیت تا تبدیل شدن به نهادی اجتماعی یا نهادینه شدن ادامه یابد. این پژوهش نیز در مقیاسی کوچک یعنی در سطح روستاهای شهرستان کبودرآهنگ به دنبال شناسایی و ارائه مجموعه عواملی است که نقشی مؤثر در نهادینه شدن بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر دارند.

مبانی نظری

افراد تحت پوشش بیمه اجتماعی، حق بیمه را به صورت اختیاری یا اجباری برای منتفع شدن از نظام تأمین اجتماعی می‌پردازند و زمانی که یکی از این اعضا دچار مخاطره اجتماعی شود، از مزایای آن بهره‌مند می‌گردد (پیترز، ۱۳۸۸، ۳۴). ویژگی بارز بیمه‌های اجتماعی پرداخت حق

بیمه به منظور بهره‌مند شدن از مزایای آن است و همین امر توسعه این راهبرد رفاهی را با چالش مواجه کرده است. البته اینکه عضویت در بیمه اجتماعی و پرداخت حق بیمه در کشور ما اختیاری است، مسئله را پررنگ‌تر ساخته است (سام آرام، ۱۳۸۳، ۱۱۱). روستاها به دلیل شرایط خاصی که دارند همواره مورد بی‌مهری قرار گرفته‌اند، و به رغم پیچیدگی ابعاد آسیب‌پذیری در این مناطق، سیاست‌های رفاهی خاصی برای کاهش آسیب‌ها تا دهه اخیر اتخاذ نشده است (وٹوقی، ۱۳۸۱، ۲۶۸). مسائلی چون نحوه محاسبه و دریافت حق بیمه و نیز نحوه مشارکت روستاییان و تنوع اقشار مختلف جامعه روستایی از جمله دلایل به تعویق افتادن اجرای بیمه اجتماعی روستاییان در کشور به شمار می‌آیند.

بررسی سوابق مربوط به تأمین اجتماعی در جهان مشخص می‌سازد که تأمین اجتماعی فرایندی گام به گام است و بیشتر نظام‌های گسترده و پیچیده‌ای که امروزه در چارچوب طرح‌های بیمه‌ای و حمایتی نظام تأمین اجتماعی کشورهای پیشرفته جهان گسترش و جامعیت یافته‌اند، در پی چندین دهه توسعه و تحول سیاسی و اقتصادی و اجتماعی در این کشورها شکل گرفته‌اند. همچنین گسترش شمول نظام تأمین اجتماعی به گروه‌های اجتماعی، که ابتدا صرفاً به کارگران شاغل در کارگاه‌ها محدود می‌شد، به تدریج دیگر اقشار آسیب‌پذیر اجتماعی و از جمله روستاییان و کشاورزان را دربرگرفت (پناهی، ۱۳۸۳، ۱۸). به‌رغم بیش از شش دهه سابقه بیمه اجتماعی در ایران، فعالیت‌های آن تا چند سال گذشته درصد ناچیزی از جامعه روستایی را تحت پوشش قرار می‌داد (حسن‌زاده و ایزدی‌جیران، ۱۳۸۸، ۴۱). پس از تصویب قانون ساختار نظام جامع رفاه و تأمین اجتماعی در سال ۱۳۸۳ صندوق بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر در تاریخ ۱۳۸۴/۴/۲۵ تأسیس شد. این صندوق به عنوان ستاد مرکزی با برخی از تشکل‌ها و نهادهای محلی از جمله تعاونی‌های تولید روستایی و دهیاری‌ها در سراسر کشور به انعقاد قرارداد پرداخت تا به عنوان کارگزاران صندوق، فعالیت‌های اجرایی بیمه اجتماعی را در سطح روستاهای کشور آغاز کنند. به دلیل مسائل و مشکلات موجود در خصوص هماهنگی‌های لازم و گستردگی حوزه فعالیت ستاد مرکزی، نمایندگی‌های صندوق در استان‌های کشور تشکیل شد. در زمان حاضر صندوق بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر با ۳۰

نمایندگی استانی و ۳۴۶۳ کارگزاری در سراسر کشور مشغول فعالیت است. این کارگزاری‌ها شامل تعاونی‌های تولید روستایی، دهیاری‌ها، شرکت‌های تعاون روستایی، تعاونی‌های عشایری و برخی دیگر از تشکل‌ها هستند. در شهرستان کبودرآهنگ نیز کار بیمه اجتماعی روستاییان در سال ۱۳۸۴ از طریق هشت کارگزاری (تعاونی‌های تولید روستایی) آغاز شد و هم‌اکنون با اضافه شدن هفت دهیاری و یک کارگزاری متفرقه، تعداد کارگزاری‌های شهرستان به ۱۶ رسیده است (نمایندگی صندوق بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر در استان همدان، ۱۳۹۰).

بر اساس آیین‌نامه صندوق بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر سه شرط عضویت در این صندوق عبارت‌اند از: سکونت در روستا و مناطق عشایری، انعقاد قرارداد و اعلام آمادگی برای پرداخت حق بیمه، و دارا بودن حداقل ۱۸ سال تمام (صندوق بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر، ۱۳۸۶). به دلیل نامشخص بودن درآمد ماهیانه روستاییان و عشایر، ۸ سطح درآمدی برای آنها تعریف می‌شود و حق بیمه متعلقه بر مبنای آن محاسبه می‌گردد. هر یک از بیمه‌گزاران با انتخاب یکی از این سطوح درآمدی و پرداخت پنج درصد آن به عنوان حق بیمه بیمه‌گزار، تحت پوشش قرار می‌گیرند. البته ۱۰ درصد از آن سطح درآمدی را نیز دولت تأمین می‌کند. دریافت مزایای موسوم به پیری یا از کارافتادگی و همچنین تعلق گرفتن مستمری به بازماندگان تحت تکفل افراد بیمه‌شده متوفی، مجموعه تعهدات صندوق بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر در قبال بیمه‌گزاران است.

با توجه به اهمیت توسعه اجتماعی و وجود مسائل و مشکلات در جامعه روستایی و نقش بیمه‌های اجتماعی در مدیریت آن، تردیدی در لزوم اجرای این برنامه در روستاهای کشور باقی نمی‌ماند. با وجود این باید دید که آیا بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر توانسته است نقش خود را در توسعه اجتماعی روستاها به شکلی فراگیر ایفا کند. در این زمینه می‌توان به نهادهای سازای بیمه اجتماعی یا به عبارتی عواملی همچون چگونگی استقبال روستاییان و عشایر، میزان فراگیری، استمرار و تثبیت بیمه اجتماعی توجه کرد.

نهادهای سازای به معنی قانونمند کردن کنش‌های اجتماعی بر مبنای قواعد رسمی و آیین و رسوم به منظور وجود آوردن انگاره‌های پایدار است (سلمان‌زاده و همکاران، ۱۳۸۹، ۱۳۸).

کوئن (۱۳۸۶، ۱۵۱) نیز نهاده‌شدن را فرایند تکوین و شکل‌گیری نظامی از هنجارها و پایگاه‌ها و نقش‌های مشخص و به هم پیوسته مورد پذیرش جامعه می‌داند. زوکر (۱۹۷۷، ۷۲۸) نهاده‌سازی را درونی‌شدن یا عینی‌شدن هر کنش یا رفتار برمی‌شمارد. از نظر کارلسون و پرو^۱ (۱۹۹۵، ۸۳۵)، نهاده‌شدن رفتار بدین معنی است که آن رفتار به طور رسمی و آشکار وارد مشغله روزمره مردم شود (Carlson & Perrewe, 1995, 835). ساختار نهاده‌شده نیز ساختاری است که اعضای هر گروه اجتماعی به عنوان امری تأثیرگذار و ضروری پذیرفته‌اند و آن را به عنوان منبع علی مهم و الگوی ثابتی از رفتار به کار می‌گیرند (Tolbert & Zucher, 1994, 10). بنابراین سازمان‌ها در فرایند نهاده‌سازی می‌توانند، رویه و ارزش و ثبات لازم را به دست آورند (Judge, 2003, 501). لوزانو^۲ (۲۰۰۶، ۷۸۹) نهاده‌شدن را فرایندی می‌داند که طی آن ایده‌ای از سطح تلاش‌ها و تمایلات فردی عبور می‌کند و منجر به تغییر در سیستم می‌شود (Lozano, 2006, 789). سلطانی تیرانی (۱۳۷۸، ۲۷) نهاده‌سازی را در محدوده سازمان بررسی می‌کند و آن را فراهم آوردن زمینه‌ها و شرایطی در سازمان می‌داند که موجب ثبات و پایداری و نیز استمرار و فراگیر شدن رفتارهای مطلوب در سازمان شود.

از مجموع مباحث ارائه‌شده در باره نهاد و نهاده‌سازی دو تعبیر مختلف استنباط می‌شود. در تعبیر نخست، نهاده‌سازی را می‌توان تبدیل‌شدن رفتار یا ایده به بخشی از فرهنگ جامعه تلقی کرد؛ و تعبیر دوم به موضوع نهاده‌سازی^۳ مربوط می‌شود که به معنای بلوغ و تکامل سازمان و تبدیل‌شدن آن به نهاد است. در این تحقیق هر چند بر معنای نخست - یعنی نهاده‌سازی بیمه اجتماعی روستاییان - تأکید شده است لیکن به هر روی معنای دوم را نیز نمی‌توان نادیده گرفت. از یک سو لازم است سازمانی به نام صندوق بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر وجود داشته باشد تا تولی‌گری بیمه اجتماعی روستاییان را بر عهده گیرد، و از سوی دیگر بدون درک و استفاده از اصول و ارکان نهاده‌سازی، امکان فراگیری و استمرار و تثبیت رفتار استفاده

1- Carlson & Perrewe

2- Lozano

3- Institution-building

روستاییان از بیمه اجتماعی وجود نخواهد داشت. این تعبیر در مطالعه یاگونبر و همکاران (۱۳۸۷، ۴۹) نیز به وضوح مشاهده می‌شود. آنها تشکیل سازمان‌های اجتماعی را مرحله قبل از نهادینه‌سازی در فرایند ظهور و تکوین فعالیت‌ها و اقدامات جدید در جامعه می‌دانند.

به عقیده تولبرت و زوکر (۱۹۹۶، ۱۸۱) نهادینه‌سازی فرایندی است سه مرحله‌ای، شامل عادی‌سازی^۱، عینی‌سازی، و تثبیت^۲ (Tolbert & Zucker, 1996, 181). در مرحله اول، ساختاری جدید و نامعمول وارد نظام می‌شود و باعث بروز رفتارهای جدید می‌گردد. این ساختار به مرور زمان رسمیت می‌یابد^۳ و عادی می‌شود. همراه با ورود مفاهیم جدید مربوط به کنش‌های عادی‌شده، سازش با ساختار جدید نیز روی می‌دهد. در مرحله دوم ساختارها به شکل قواعد و مقررات و علائم، و رفتارها به شکل هنجارها و الگوهای ارزشی مشترک عینی می‌شوند و ایده اولیه به وسیله فرد یا افرادی بیرونی می‌شود و به تدریج به شکل عادی در می‌آید. به عبارت دیگر، در فرایند عینیت‌بخشی، روابط متقابل بین افراد و گروه‌ها نظم و ساختار می‌یابد. مرحله نهایی این فرایند شامل تثبیت و گسترش ایده اولیه در کل نظام اجتماعی است که استفاده همگانی و مستمر و تثبیت‌شده پدیده جدید را به وسیله عموم مردم به دنبال دارد.

نهادینه‌شدن هر رفتار در جامعه مستلزم وجود شرایط لازم و مهیابودن عوامل مختلفی است که از آن می‌توان به لازمه‌های نهادینه‌سازی تعبیر کرد. از نظر تولبرت و زوکر^۴ (۱۹۹۶، ۱۸۲)، ساختار وقتی نهادینه می‌شود که به عنوان امری لازم و ضروری برای اعضای یک سازمان یا نظام اجتماعی تلقی گردد (Tolbert & Zucker, 1996, 182)؛ اما می‌یر و روان^۵ (۱۹۷۷، ۳۴۵) تأثیر عوامل خارجی و محیطی را بر نهادینه‌شدن، بیش از عوامل داخلی می‌دانند. اسکات (۲۰۰۱، ۳۲) سه دسته عوامل تنظیمی و هنجاری و شناختی یا فرهنگی - شناختی را به عنوان سه رکن اساسی نهادینه‌سازی مطرح می‌کند (Scott, 2001, 32). این ارکان در مطالعه

1- Habitualization
 2- Sedimentation
 3- Formalization
 4- Tolbert & Zucher
 5- Meyer & Rowan

انجام‌شده به وسیله کولبک^۱ (۳۹۸، ۲۰۰۲) (Colbeck, 2002, 398) و مجردی و همکاران (۱۳۸۶، ۱۶) نیز به صراحت مورد توجه قرار گرفته است. سلطانی تیرانی (۱۳۸۷، ۲۷)، روشندل اربطانی (۱۳۸۶، ۱۶۸) و فرهنگی و همکاران (۱۳۸۶، ۵۶) این سه رکن را به عنوان عوامل نیروهای رسیدن به واقعیت اجتماعی در نظر گرفته‌اند.

عوامل شناختی به دانش و نگرش مربوط می‌شوند؛ عوامل هنجاری ارزش‌ها و هنجارها را دربرمی‌گیرند؛ و عوامل تنظیمی مشتمل‌اند بر قوانین و مقررات (فرهنگی و همکاران، ۱۳۸۶، ۵۶). هنجارها در درون فرهنگ به رفتارهای ثابتی گفته می‌شوند که جامعه از افراد خود انتظار دارد (کوئن، ۱۳۸۶، ۱۹۹). در این تحقیق، هنجارها را می‌توان مجموعه توقعات و انتظارات بیمه‌گزاران از صندوق بیمه اجتماعی روستاییان تعریف کرد. مجردی و همکاران (۱۳۸۷، ۱۷) در مطالعه خود درباره نهاده‌سازی کارگزاری خصوصی بیمه محصولات کشاورزی با تأکید بر رکن هنجاری نهاده‌سازی، به تحلیل انتظارات و توقعات شغلی کارگزاران مذکور پرداختند و برآورده شدن این انتظارات را در نهاده‌شدن کارگزاری خصوصی مؤثر دانستند.

گاه سه رکن تنظیمی و هنجاری و شناختی را چنین نیز نامیده‌اند: فشار اجباری، فشار هنجاری، و فشار ناشی از تقلید یا هم‌شکلی کردن (Yang, 2006, 333). روشندل اربطانی (۱۳۸۶، ۱۷۶) در بررسی جایگاه رسانه‌های همگانی در نهاده‌کردن ورزش همگانی در کشور نتیجه گرفته است که رسانه‌های جمعی با تأثیرگذاری بر کارکردهای شناختی (باورها و قوانین شناختی جامعه)، هنجاری (ارزش‌های جامعه)، و تنظیمی (قوانین و مقررات جامعه) می‌توانند باعث نهاده‌شدن ورزش همگانی شوند.

برای نهاده‌شدن رفتار، وجود متولی‌ای برای برنامه‌ریزی و پیاده‌ساختن آن در سطح جامعه ضروری است. در این باره وثوقی (۱۳۸۱، ۳۱۴) در مطالعه‌ای که در خصوص بیمه روستاییان در کشور فرانسه انجام داد، ضمن بررسی ابعاد مختلف نظام بیمه اجتماعی روستاییان در این کشور و مقایسه آن با کشور ایران، ایجاد سازمان مستقل تأمین اجتماعی را در سطح روستاهای

1- Colbeck

کشور، به منظور برقراری بیمه‌های روستایی لازم دانست و خاطرنشان کرد که این امر مستلزم وجود تشکیلات منسجمی از ادغام نهادهای مختلف امور بیمه‌ای و حمایتی و امدادی در سازمان واحد است.

شرر و لی^۱ (۲۰۰۲، ۱۰۳) با بررسی نظریه نهادی به این نتیجه رسیدند که افراد زودپذیر قبل از نهادینه‌شدن روی به نوآوری می‌آورند؛ اما افراد دیرپذیر در صورتی نوآوری را می‌پذیرند که نهادینه شده باشد (Sherer & Lee, 2002, 103). به عبارت دیگر، نوآوران و زودپذیران با مشروعیت بخشیدن به تغییرات باعث می‌شوند که دیرپذیران نیز به آن تن در دهند. به نظر آنها مشروعیت یا قانونی‌بودن، نقش عمده‌ای در نظریه نهادی دارد و به عنوان نیرویی برای تحمیل تغییر و فشار به سازمان‌ها برای داشتن عملکرد مشابه تلقی می‌شود.

فلسفی و حسینی (۱۳۸۴، ۱۹۵) ضمن مطالعه نهادینه‌سازی مشارکت کشاورزان در تشکل‌های تولیدی، پنج عامل سیاست‌های کشاورزی، ارتباط جامعه منبع-جامعه کاربر، فرارتاباطات، نیازها و مشکلات، و نیز عناصر راهگشا را در این امر مؤثر دانسته‌اند و ضمن تبیین رابطه تحقیق و ترویج، به نظام دانش و اطلاعات کشاورزی در فضای نهادی، با اتکا به تشکیلات سازمان کشاورزان روستا اشاره کرده‌اند.

کاسیل و دیویس‌بلیک^۲ (۲۰۰۲، ۱۸۴) عوامل نهادی مانند اشاعه از طریق انسجام اجتماعی^۳ و تعادل ساختاری را در پیشبرد اهداف سازمان‌های دارای فعالیت همگانی تعیین‌کننده دانستند، در صورتی که به اعتقاد آنها در تشکیلات خصوصی باید با تقویت ویژگی‌های فنی به کسب اعتبار و در نتیجه سوددهی رسید (Casile & Davis-Blake, 2002, 184). انسجام اجتماعی دلالت بر توافق جمعی میان اعضای هر جامعه است و با شاخص‌هایی مانند گرایش روستاییان به یکدیگر، میزان تعامل اجتماعی و میزان نزاع بین روستاییان اندازه‌گیری‌شدنی

1- Sherer & Lee

2- Casile & Davis-Blake

3- Social cohesion

است (ازکیا و غفاری، ۱۳۸۰، ۱۷۹). شادی‌طلب و حجتی کرمانی (۱۳۸۷، ۳۷) انسجام اجتماعی را در کنار اعتماد و مشارکت، یکی از سه مؤلفه اصلی سرمایه اجتماعی برشمردند؛ که منظور از آن، وجوه گوناگون سازمان اجتماعی است که می‌توانند با تسهیل اقدامات هماهنگ، کارایی جامعه را بهبود بخشند (زاهدی و همکاران، ۱۳۸۸ به نقل از Putnam, 1995, ۱۱۴). آنها با الهام از تعریف پاتنام، سرمایه اجتماعی را حاصل سه مؤلفه اعتماد و هنجارها و شبکه‌های اجتماعی دانستند و انسجام اجتماعی را جزو شاخص‌های مؤلفه دوم - یعنی هنجارها - برشمردند. شریفیان ثانی (۱۳۸۰، ۶) برای ارزیابی سرمایه اجتماعی از نرخ مشارکت افراد در زندگی جمعی و وجود عامل اعتماد در بین آنان استفاده کرد. وثوقی و فرجی (۱۳۸۵، ۱۰۸) هم برای ارزیابی سرمایه اجتماعی از اطلاعات و نیز عضویت در گروه‌های اجتماعی، و اعتماد مردم به همدیگر و به دولت بهره جستند. حسن‌زاده و ایزدی جیران (۱۳۸۸، ۳۳) معتقدند در مناطق روستایی ایران به دلیل پیچیدگی بافت اجتماعی و فرهنگی، توجه به سرمایه اجتماعی و بهره‌گیری از آن برای کارایی هر نوع برنامه یا اقدام و فعالیتی لازم است.

بر اساس بررسی پیشینه نگاشته‌ها، نهاده‌سازی بیمه اجتماعی در بین روستاییان شهرستان کبودرآهنگ با سه مؤلفه فراگیری و استمرار و تثبیت و نیز مجموعه‌ای از عوامل بررسی می‌شوند. توجه به هر یک از این عوامل باعث تسریع فرایند نهاده‌سازی می‌گردد و بی‌توجهی به آنها به کند شدن این فرایند یا ایجاد مانع بر سر راه نهاده‌سازی می‌انجامد.

روش‌شناسی تحقیق پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

پژوهش حاضر از نظر هدف، از نوع پژوهش‌های کاربردی است؛ و از نظر روش جمع‌آوری داده‌ها، می‌توان آن را از نوع توصیفی - پیمایشی به شمار آورد. جامعه آماری این پژوهش را ۴۲۰۸ نفر از سرپرستان خانوار عضو صندوق بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر در شهرستان کبودرآهنگ تشکیل داده‌اند که در سه بخش یعنی بخش مرکزی با پنج دهستان و ۴۸ روستا،

بخش گل تپه با سه دهستان و ۵۲ روستا و بخش شیرین سو با دو دهستان و ۲۸ روستا پراکنده هستند. با توجه به حجم جامعه آماری، و بر اساس جدول کرجسی و مورگان^۱، حجم نمونه ۳۵۰ نفر تعیین شد اما به دلیل ناقص بودن برخی از پرسشنامه‌ها، در نهایت ۳۲۰ پرسشنامه مورد تجزیه و تحلیل آماری قرار گرفت.

با توجه به شرایط ناهمگن شهرستان کبودرآهنگ از نظر تعداد روستاهای واقع در هر بخش و نیز با توجه به تعداد خانوارهای ساکن در هر روستا، نمونه‌گیری در این پژوهش به صورت چندمرحله‌ای انجام شد، به این ترتیب که در مرحله اول با بهره‌گیری از نمونه‌گیری طبقه‌ای، روستاهای موجود در شهرستان بر اساس تعداد خانوارهای ساکن به ۳ طبقه پرمعیت و متوسط و کم جمعیت تقسیم گردید و به تناسب تعداد روستاهای موجود در هر طبقه، تعداد روستاهای نمونه آن - و در مجموع ۳۴ روستا - انتخاب شد. در مرحله دوم براساس تعداد خانوار، روستاهای نمونه هر بخش مشخص شدند؛ و بالاخره در مرحله سوم با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی، آزمودنی‌ها انتخاب شدند. ابزار مورد استفاده در این پژوهش پرسشنامه‌ای بود که پژوهشگران ساخته بودند. روایی محتوا و ظاهر^۲ آن پس از مرور نوشتارهای تخصصی و تعیین شاخص‌های اندازه‌گیری، به وسیله شش نفر از استادان و متخصصان گروه ترویج و توسعه روستایی دانشگاه تصحیح و تأیید قرار گردید. مهم‌ترین سازه‌های به کار گرفته‌شده در اندازه‌گیری نهادینه‌سازی عبارت بودند از: آگاهی به بیمه اجتماعی روستاییان، نگرش به بیمه اجتماعی روستاییان، وجود قوانین و مقررات مناسب، میزان برآورده‌شدن انتظارات با صندوق بیمه اجتماعی، و میزان برآورده‌شدن انتظارات به وسیله کارگزاران (این شاخص‌ها و تعداد گویه‌های آنها در جدول ۱ درج شده‌اند). در اندازه‌گیری گویه‌ها از پاسخ‌گو خواسته می‌شد که با استفاده از طیف لیکرت ۵ قسمتی (خیلی کم، کم، تاحدی، زیاد و خیلی زیاد) اطلاعات گویه مورد نظر را ارزیابی کند. به منظور بررسی پایایی^۳ ابزار تحقیق و سازه‌های مورد نظر، مطالعه‌ای

1- Robert V. Krejcie and Daryle W. Morgan

2- Face validity

3- Reliability

مقدماتی با ۳۰ نفر از روستاییان بیمه‌شده در خارج از جامعه آماری صورت گرفت. مقدار آلفای کرونباخ برای سازه‌های مذکور بین ۰/۶۸ تا ۰/۸۸ متغیر بود. این ضریب برای سازه ترکیبی میزان نهادینه‌شدن بیمه اجتماعی روستاییان ۰/۸۶ به دست آمد که نشان از بالابودن نسبی شاخص پایایی ابزار پژوهش داشته است. علاوه بر استفاده از آمار توصیفی در تعیین شاخص‌های گرایش به مرکز و پراکنش، به منظور تعیین مؤلفه‌های سازه ترکیبی نهادینه‌سازی بیمه اجتماعی از تحلیل عاملی استفاده شد. در تعیین میانگین هریک از سازه‌ها، میانگین حسابی از گویه‌ها محاسبه گردید.

یافته‌های تحقیق

ویژگی‌های جمعیت‌شناختی، آگاهی و نگرش پاسخ‌گویان: بر اساس نتایج تحقیق ۹۷/۸۱ درصد پاسخ‌گویان مرد بودند که میانگین سنی آنها ۴۶/۸۳ سال محاسبه شد؛ و بیش از ۷۸ درصد آنان بی‌سواد و کم‌سواد (ابتدایی و راهنمایی) بودند. آگاهی پاسخ‌گویان از بیمه اجتماعی در حد کم ارزیابی شد (میانگین ۲/۱۰ از ۵ با انحراف معیار ۰/۹۷). نگرش پاسخ‌گویان نیز به بیمه اجتماعی دارای میانگین ۳/۵ از ۵ با انحراف معیار ۰/۵۶ بود که نشان می‌داد آزمودنی‌ها نگرش مثبتی به بیمه اجتماعی دارند.

آموزش و ترویج، ارتباط بین کارگزار و بیمه‌شده و دسترسی به کارگزاران: پاسخ‌گویان میزان تأثیر رسانه‌های انبوهی و آموزش گروهی در افزایش آگاهی روستاییان از بیمه اجتماعی را در حد کم (میانگین رتبه‌ای ۱/۷۱ از ۵) ارزیابی کردند. به عبارت دیگر، از دیدگاه پاسخ‌گویان، متولیان صندوق بیمه اجتماعی تاکنون استفاده چندانی از رسانه‌های گروهی و یا برگزاری دوره‌های آموزشی-ترویجی برای بسترسازی فکری و اطلاع‌رسانی به روستاییان نکرده‌اند. میزان ارتباط کارگزاران با افراد بیمه‌شده به منظور آموزش و ترویج بیمه در حد کم (میانگین رتبه‌ای ۱/۷ از ۵) بود. این در حالی است که هر چه ارتباط کارگزار و بیمه‌شده بیشتر باشد، به

همان اندازه تبادل اطلاعات بین آنها نیز افزایش می‌یابد و مسائل و مشکلات افراد بیمه‌شده نیز برای کارگزاران ملموس‌تر است.

روستاییان برای بهره‌مندی از خدمات بیمه اجتماعی و مزایای آن باید به کارگزاران بیمه دسترسی داشته باشند و به سهولت با آنها ارتباط برقرار کنند. در این خصوص میزان دسترسی بیمه‌گزاران به کارگزاران بیمه اجتماعی در حد زیاد (میانگین رتبه‌ای ۳/۴۱ از ۵) ارزیابی شد.

ضرورت، اعتمادسازی و سرمایه اجتماعی: نگاه پاسخ‌گویان به بیمه اجتماعی روستاییان به عنوان نوعی ضرورت، مثبت بود. آنها در حد زیادی وجود بیمه اجتماعی را برای جامعه روستایی ضروری و لازم (میانگین رتبه‌ای ۳/۸۱ از ۵) دانستند. اعتماد مردم به دولت و عوامل اجرایی صندوق بیمه اجتماعی روستاییان در حد زیادی (میانگین رتبه‌ای ۳/۶۴ از ۵) مطلوب تشخیص داده شد. همچنین باید گفت هر جامعه‌ای که دارای سرمایه اجتماعی فراوان باشد، مردم به هم اعتماد دارند و در برنامه‌های عمران و توسعه مشارکت می‌کنند، و نیز در هنگام گرفتاری‌ها به داد دیگران می‌رسند و افراد آن از یکدیگر حرف‌شنوی دارند. برای سنجش این متغیر از سه مؤلفه اعتماد و مشارکت و انسجام استفاده شد. میانگین رتبه‌ای اکتسابی ۳/۴۱ از ۵ بود که نشان می‌داد میزان سرمایه اجتماعی در جامعه مورد مطالعه در حد نسبتاً زیادی است.

مشروعیت و وجود قوانین و مقررات مناسب: بر اساس منابع بررسی‌شده، مشروعیت از عوامل تأثیرگذار بر نهادینه‌سازی است. در منطقه مورد مطالعه، بیمه اجتماعی روستاییان با مشروعیت متوسطی (میانگین رتبه‌ای ۳/۲۱ از ۵) همراه بود.

میانگین رتبه‌ای وجود قوانین و مقررات مناسب برای بیمه اجتماعی ۲/۰۵ از ۵ به دست آمد. به عبارت دیگر، دیدگاه پاسخ‌گویان در این خصوص بیانگر این بود که در برخی از موارد خلأ قانونی وجود دارد و در برخی نیز قوانین بیمه اجتماعی روستاییان نامناسب است و نیاز به تغییر دارد.

برآورده شدن انتظارات و توقعات بیمه‌شدگان، به وسیله صندوق بیمه و به وسیله کارگزاران: روستاییان با عضویت در بیمه اجتماعی مبالغی را به عنوان حق بیمه می‌پردازند و در قبال آن انتظاراتی از سازمان بیمه‌گر - یعنی صندوق بیمه اجتماعی - دارند. هر قدر این انتظارات بیشتر برآورده شود، رضایت افراد بیمه‌شده را بیشتر به همراه خواهد داشت و امکان نهادینه‌شدن این برنامه نیز بیشتر خواهد شد. میزان برآورده شدن انتظارات بیمه‌گزاران از صندوق بیمه با شاخصی ترکیبی متشکل از ۹ سنجه یا معیار سنجیده شد که میانگین رتبه‌ای آن برابر با ۲/۴۶ از ۵ محاسبه گردید. این عدد نشان می‌دهد که صندوق بیمه اجتماعی روستاییان فقط تا حدودی به انتظارات بیمه‌شدگان پاسخ داده و در واقع بخش زیادی از انتظارات آنان بدون پاسخ مانده است.

به علاوه، روستاییان به منظور بهره‌مندی از خدمات بیمه اجتماعی به طور مستقیم با کارگزاران ارتباط دارند و عملکرد صندوق بیمه اجتماعی روستاییان نیز در قالب این نمایندگان تجلی می‌یابد. این متغیر با استفاده از شاخصی ترکیبی و با ۶ سنجه ارزیابی شد که میانگین رتبه‌ای آن ۳/۱۵ از ۵ به دست آمد. این عدد نشان می‌دهد که کارگزاران بیمه اجتماعی روستاییان انتظارات بیمه‌شدگان را تا حد زیادی برآورده می‌کند.

میزان نهادینه‌شدن بیمه اجتماعی: در این پژوهش نهادینه‌سازی بیمه اجتماعی روستاییان با استفاده از شاخصی ترکیبی با ۱۲ سازه متشکل از ۶۱ گویه به شرح جدول ۱ محاسبه شد. میانگین رتبه‌ای میزان نهادینه‌شدن بیمه اجتماعی نیز به عنوان شاخصی ترکیبی، ۲/۸۴ از ۵ به دست آمد. به عبارت دیگر، با توجه به مجموعه عواملی که از آنها برای قضاوت درباره میزان نهادینه‌شدن بیمه اجتماعی روستاییان در سطح شهرستان کبودرآهنگ استفاده شد، چنین استنباط می‌شود که این حرکت اجتماعی برای اینکه در سطح جامعه بقا و دوام داشته و مردم از فواید آن در درازمدت بهره‌مند شوند، نیاز به تلاش و کوشش فراوان در تمامی اجزای دوازده‌گانه این شاخص ترکیبی دارد.

جدول ۱. میانگین و انحراف معیار و تعداد گویه‌های تشکیل‌دهنده شاخص ترکیبی

نهادینه‌سازی بیمه اجتماعی

ردیف	اجزا	تعداد گویه‌ها	میانگین	انحراف معیار
۱	دانش و آگاهی از بیمه اجتماعی	۱۰	۲/۱۰	۰/۹۷
۲	نگرش به بیمه اجتماعی	۱۰	۳/۵	۰/۵۶
۳	آموزش و اطلاع‌رسانی	۲	۱/۷۱	۱/۱۱
۴	ارتباط کارگزار و بیمه‌شده	۲	۱/۷۰	۱/۰۷
۵	در دسترس بودن کارگزار	۳	۳/۴۱	۱/۱۶
۶	ضرورت	۱	۳/۸۱	۱/۲۲
۷	اعتمادسازی	۴	۳/۶۴	۰/۸۱
۸	سرمایه اجتماعی	۵	۳/۴۱	۰/۸۱
۹	مشروعیت	۲	۳/۲۱	۱/۳
۱۰	وجود قوانین و مقررات مناسب	۷	۲/۰۵	۰/۵۸
۱۱	میزان برآورده شدن انتظارات بیمه‌شدگان، به‌وسیله صندوق بیمه	۹	۲/۴۶	۰/۶۶
۱۲	میزان برآورده شدن انتظارات بیمه‌شدگان، به‌وسیله کارگزاران	۶	۳/۱۵	۰/۸۲
جمع	نهادینه‌سازی بیمه اجتماعی روستاییان	۶۱	۲/۸۴	۰/۵۶

تحلیل عاملی مؤلفه‌ها و عوامل تشکیل‌دهنده متغیر نهادینه‌سازی بیمه اجتماعی

به منظور دسته‌بندی و تحلیل آماری عوامل اصلی نهادینه‌سازی از روش تحلیل عاملی اکتشافی به عنوان روش تحلیل چندمتغیره و روش هم وابسته استفاده گردید. در تحلیل عاملی اکتشافی، واکاوی ابعاد اساسی می‌تواند موجبات همبستگی میان متغیرهای مورد نظر را فراهم آورد (اس. گار و اس. گار، ۱۳۸۹، ۱۲۴). به منظور تعیین مناسب بودن متغیرهای مربوط، از آزمون KMO و نیز آزمون بارتلت استفاده شد که نتایج به دست آمده (جدول ۲) مناسب بودن این روش را برای تحلیل عوامل مورد نظر تأیید کرد.

جدول ۲. مقدار KMO، بار تلت و سطح معنی داری

سطح معنی داری	بار تلت	KMO
۰	۱/۳۵	۰/۸۶

به دلیل مناسب بودن مقدار اشتراک و مقدار ویژه استخراج شده برای تمامی عوامل، همه آنها در تحلیل باقی ماندند. همان طور که در جدول ۳ مشاهده می گردد، عوامل مؤثر بر نهاده سازی بیمه اجتماعی در قالب سه عامل کلی تحلیل گردید. در مجموع ۶۱/۵۴ درصد از واریانس کل به وسیله این سه عامل تبیین شد که درصدی معقول و پذیرفتنی است.

جدول ۳. عوامل استخراج شده و واریانس آن، قبل و بعد از چرخش

عوامل	قبل از چرخش			پس از چرخش		
	مقدار ویژه	درصد واریانس	درصد تجمعی واریانس	مقدار ویژه	درصد واریانس	درصد تجمعی واریانس
۱	۴/۷۶	۳۹/۶۵	۳۹/۶۵	۳/۵	۲۹/۱۷	۲۹/۱۷
۲	۱/۴۹	۱۲/۳۸	۵۲/۰۳	۲/۰۷	۲۲/۵۲	۵۱/۶۹
۳	۱/۱۴	۹/۵۱	۶۱/۵۴	۱/۱۸	۹/۸۵	۶۱/۵۴

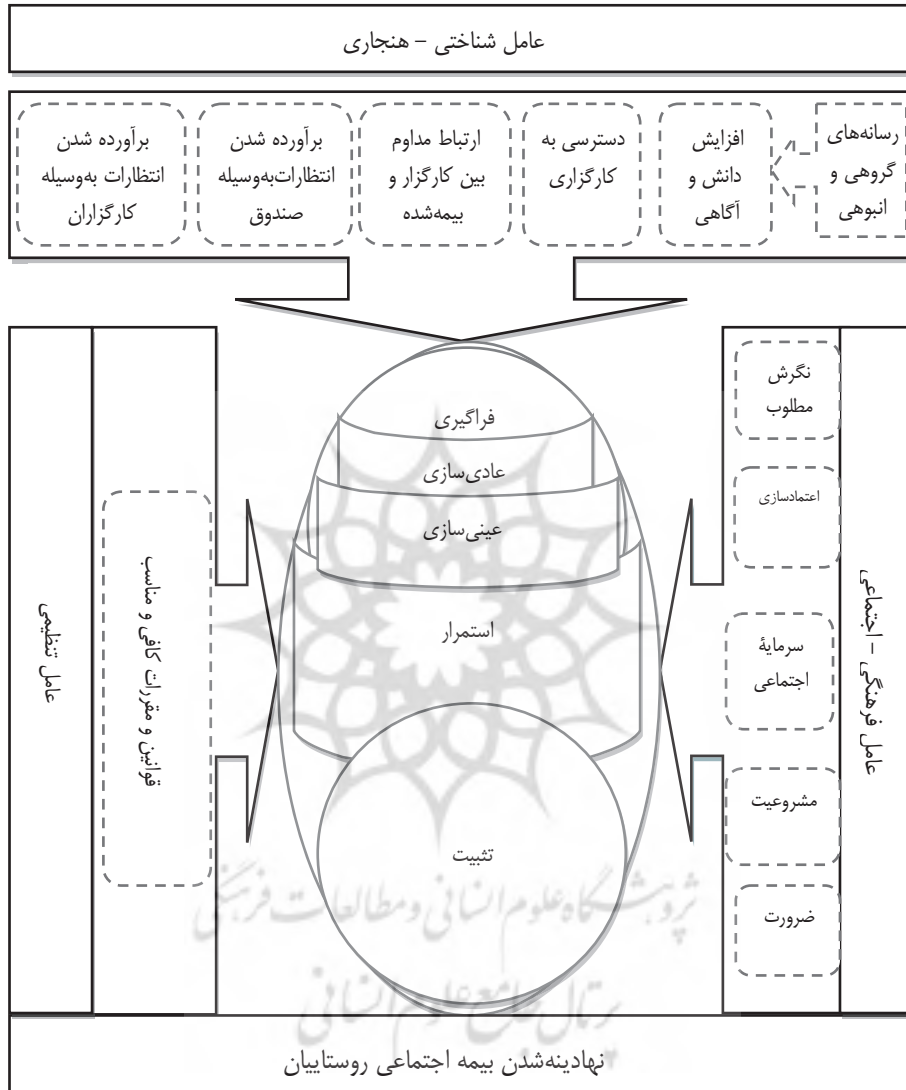
به منظور شناسایی متغیرهای مربوط به هر یک از این عوامل و تفسیر پذیری بهتر آنها، چرخش عاملی به روش واریماکس انجام گرفت که نتایج آن همراه با نام گذاری عوامل در جدول ۴ نشان داده شده است.

جدول ۴. گروه‌بندی عوامل مؤثر بر نهادینه‌سازی بر اساس تحلیل عاملی و ضرایب

حاصل پس از چرخش

نام عامل	متغیرها	ضرایب/ بار عاملی
عامل شناختی - هنجاری	افزایش دانش و آگاهی	۰/۶۶
	آموزش از طریق رسانه‌های انبوهی و گروهی	۰/۷۳
	ارتباط مداوم بین کارگزار و بیمه‌شده	۰/۷۶
	دسترسی به کارگزاری	۰/۷۱
	برآورده شدن انتظارات به وسیله صندوق	۰/۷۲
	برآورده شدن انتظارات به وسیله کارگزار	۰/۷۴
عامل فرهنگی - اجتماعی	نگرش مطلوب به بیمه اجتماعی	۰/۷۰
	اعتمادسازی	۰/۸۱
	سرمایه اجتماعی	۰/۷۳
	مشروعیت	۰/۴۷
	احساس ضرورت	۰/۷۶
عامل تنظیمی	قوانین و مقررات کافی و مناسب	۰/۸۵

مدل نهایی نهادینه‌سازی بیمه اجتماعی در بین روستاییان شهرستان کبودرآهنگ بر اساس نتایج به دست آمده از بررسی منابع و یافته‌های پژوهش و دسته‌بندی عوامل مؤثر بر نهادینه‌سازی، در شکل ۲ نشان داده شده است.

شکل ۱. مدل نهاده‌سازی بیمه اجتماعی در بین روستاییان شهرستان کبودرآهنگ

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

بیمه اجتماعی روستاییان به عنوان راهکاری مداخله‌گرانه برای مدیریت آسیب‌های اجتماعی در جامعه روستایی بسیار اهمیت دارد؛ و با نهادینه‌سازی آن در روستاها امکان بهره‌مندی روستاییان سخت‌کوش از چنین موهبتی فراهم خواهد شد. نهادینه‌شدن بیمه اجتماعی در جامعه‌ای که بیشتر افراد بیمه‌شده آن تحصیلات راهنمایی یا کمتر دارند، مستلزم وجود برنامه‌ای مدون و صرف وقت و انرژی فراوان است. دیگر اینکه بیشتر بیمه‌شده‌ها را افراد بالای ۴۰ سال تشکیل می‌دهند و این خود حاکی از آن است که این برنامه رفاهی مورد توجه شایسته جوانان قرار نگرفته است. با وجود نگرش نسبتاً مطلوب روستاییان بیمه‌شده به صندوق بیمه روستاییان و اعتمادسازی خوبی که دولت انجام داده است، سطح دانش و اطلاعات افراد بیمه‌شده کم است. کمبود برنامه‌های آموزشی-ترویجی و اطلاع‌رسانی، چه از طریق رسانه‌های گروهی و تشکیل دوره‌های آموزشی-ترویجی و چه از طریق رسانه‌های انبوهی، می‌تواند دلیل این مسئله باشد. البته با وجود دسترسی نسبتاً مناسب به کارگزاری‌ها، ملاحظه گردید که ارتباط چهره به چهره بین کارگزار و بیمه‌شده وضعیت چندان مناسبی ندارد.

مطابق یافته‌های پژوهش، با اینکه وجود بیمه اجتماعی در منطقه بسیار ضروری است و صندوق تا حد مناسبی توانسته است اعتماد بیمه‌گزاران را به خود جلب کند، در مجموع بیمه مشروعیت متوسطی در سطح منطقه دارد. برآورده‌شدن انتظارات بیمه‌گزاران به وسیله صندوق و کارگزاران نیز می‌تواند رضایت آنها را به دنبال داشته باشد و باعث افزایش مشروعیت بیمه گردد. به این دلیل که انتظارات به خصوص از سوی صندوق در حد مطلوبی برآورده نشده است، کم بودن مشروعیت آن توجیه‌شدنی است. به هر حال چنین چیزی می‌تواند مستقیماً تأثیر منفی بر نهادینه‌شدن بیمه اجتماعی در روستاهای منطقه بگذارد.

متغیرهای مؤثر بر نهادینه‌سازی بیمه اجتماعی را در بین روستاییان شهرستان کبودرآهنگ، می‌توان بر اساس نتایج حاصل از تحلیل عاملی در قالب سه عامل شناختی-هنجاری، فرهنگی-اجتماعی، و تنظیمی دسته‌بندی کرد. از این میان عامل شناختی، مواردی همچون افزایش دانش و آگاهی، آموزش از طریق رسانه‌های انبوهی و گروهی، ارتباط مداوم بین کارگزار

حمید شفیعی‌زاده و همکاران — عوامل مؤثر بر نهادینه‌سازی بیمه اجتماعی در روستاهای شهرستان کبودرآهنگ

و بیمه‌شده، دسترسی به کارگزاری و برآورده شدن انتظارات بیمه‌شدگان به وسیله صندوق و کارگزاران را در بر می‌گیرد. عامل فرهنگی - اجتماعی که تشکیل‌دهنده بستر فرهنگی و اجتماعی در جامعه روستایی است، دربردارنده مواردی چون نگرش مطلوب به بیمه اجتماعی، اعتمادسازی، سرمایه اجتماعی، مشروعیت و احساس ضرورت است. عامل تنظیمی نیز وجود قوانین و مقررات کافی و مناسب در خصوص بیمه اجتماعی را در بر می‌گیرد.

دسته‌بندی عوامل مؤثر بر نهادینه‌سازی به شکل یادشده، با دیدگاه‌های اسکات (Scott, 2001)، کولبک (Colbeck, 2002)، مجردی و همکاران (۱۳۸۶)، اربطانی (۱۳۸۶)، فرهنگی و همکاران (۱۳۸۶) و سلطانی تیرانی (۱۳۷۸) هماهنگی زیادی دارد، با این تفاوت که از نظر آنها نهادینه‌سازی از سه عامل یا رکن شناختی و هنجاری و تنظیمی تشکیل شده است. این در حالی است که بر اساس یافته‌های تحقیق حاضر، دو عامل شناختی و هنجاری در کنار هم قرار گرفته‌اند، و در رکن تنظیمی نیز تغییری ایجاد نشده و عامل دیگری به نام فرهنگی - اجتماعی به مجموعه عوامل یا ارکان قبلی افزوده شده است. ناگفته نماند که از دیدگاه اسکات (۲۰۰۱)، بخش فرهنگی یا نگرش می‌بایست در درون عامل فرهنگی - شناختی قرار گیرد.

با توجه به نتایج تحقیق و به منظور تسهیل فرایند نهادینه‌سازی بیمه اجتماعی در منطقه مورد مطالعه، این پیشنهادها مطرح می‌گردد:

صندوق با بهره‌گیری از ظرفیت رسانه‌ای و توان تخصصی کارگزاران، اقدام به ارائه آموزش و ترویج فراگیر در خصوص ماهیت بیمه اجتماعی و مواهب و مزایای آن و عواقب بی‌توجهی به آن کند. با توجه به دسترسی نسبتاً مناسب روستاییان منطقه به کارگزاری‌ها، رسالت این نهادهای بومی در خصوص افزایش آگاهی روستاییان از بیمه اجتماعی بسیار درخور تأمل است.

با توجه به سرمایه اجتماعی نسبتاً خوب موجود در منطقه مورد مطالعه، با ایجاد نگرش مثبت در رهبران محلی و افزایش سطح دانش آنها در خصوص بیمه اجتماعی و نیز با بهره‌گیری از نهادهای دولتی و عمومی مرتبط - مانند ادارات جهاد کشاورزی، فرمانداری‌ها، بخشداری‌ها و سازمان تأمین اجتماعی - می‌توان میزان مشروعیت بیمه اجتماعی را بین روستاییان افزایش داد.

با توجه به اهمیت دسترسی به کارگزاری در نهادهای بیمه اجتماعی، توصیه می‌شود به جای افزایش تعداد کارگزاری‌ها به موضوع توزیع متعادل و مناسب آنها و نیز فعال بودن و آمادگی‌شان برای ارائه خدمت بیش از پیش توجه گردد. در تشکیل کارگزاری‌ها لازم است به موضوعات فرهنگی و اجتماعی روستاها، مرکزیت اداری و سیاسی محل کارگزاری، دسترسی به بانک و نکاتی از این دست توجه شود. از آنجا که کارگزاران دارای ارتباط مستقیم با روستاییان هستند و عملکرد آنها نقش عمده‌ای در شکل‌گیری نگرش روستاییان به بیمه اجتماعی دارد، اعمال نظارت کامل بر نحوه عمل کارگزاری‌ها و به‌کارگیری نظام پاداش و جزای مناسب از سوی صندوق ضروری است.

همچنین با توجه به اینکه قوانین و مقررات به عنوان ارکان تنظیمی، از پایه‌های اصلی نهادهای بیمه‌سازی‌اند، پیشنهاد می‌گردد ضمن تهیه سند رسمی بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر، به تدوین قانون جامع این بیمه اقدام شود تا تغییرات مستمر قوانین و مقررات به سردرگمی بیمه‌گزاران نینجامد.

منابع

- ازکیا، مصطفی و غفاری، غلامرضا، ۱۳۸۰، بررسی رابطه بین انسجام اجتماعی و مشارکت اجتماعی سازمان‌یافته روستاییان در نواحی روستایی شهرستان کاشان، اقتصاد کشاورزی و توسعه، سال نهم، شماره ۳۶، صص. ۲۰۵-۱۷۵.
- ازکیا، مصطفی ۱۳۸۱، فقر، آسیب‌پذیری و توسعه (مطالعه موردی منطقه روستایی گرمسار)، نامه علوم اجتماعی، شماره ۲۰، صص. ۵۲-۲۹.
- اس. گار، آجای و اس. گار، سانجیا، ۱۳۸۹، کاربرد روش‌های آماری در مدیریت و حسابداری، ترجمه حسین‌زاده، علی حسین و محمدی، سید مهدی، انتشارات دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز.
- پناهی، بهرام، ۱۳۸۳، نظام تأمین اجتماعی و اقتصاد بازار، رفاه اجتماعی، سال سوم، شماره ۱۲، صص. ۳۹-۱۳.

- حمید شفیعی‌زاده و همکاران _____ عوامل مؤثر بر نهاده‌سازی بیمه اجتماعی در روستاهای شهرستان کبودرآهنگ
- پیترز، دنی، ۱۳۸۸، تأمین اجتماعی: مقدمه‌ای بر اصول اساسی، ترجمه: فیروزی‌مندی، فراز و احمدی، سمیره، مؤسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی شهر دانش، تهران.
- حسن‌زاده، داود و ایزدی‌جیران، اصغر، ۱۳۸۸، بررسی جایگاه توسعه پایدار در اجتماعات روستایی ایران، نامه علوم اجتماعی، سال هفدهم، شماره ۳۶، صص. ۲۷-۵۵.
- رشیدی، علی، ۱۳۸۲، تأمین اجتماعی در اقتصاد مردم‌سالار، رفاه اجتماعی، سال دوم، شماره ۵، صص. ۴۷-۷۰.
- روشندل اربطانی، طاهر، ۱۳۸۶، تبیین جایگاه رسانه‌های همگانی در نهاده‌سازی ورزش همگانی در کشور، حرکت، شماره ۳۳، صص. ۱۶۵-۱۷۷.
- زاهدی، محمدجواد، شینایی، ملیحه و علی پور، پروین، ۱۳۸۸، رابطه سرمایه اجتماعی با رفاه اجتماعی، رفاه اجتماعی، سال نهم، شماره ۳۲، صص. ۱۰۹-۱۲۰.
- سام آرام، عزت‌اله، ۱۳۸۴، بررسی تطبیقی بیمه اجتماعی صاحبان حرف و مشاغل آزاد در شش کشور اروپایی، ترکیه و ایران، رفاه اجتماعی، سال چهارم، شماره ۱۵، صص. ۹۹-۱۲۸.
- سلطانی تیرانی، فلورا، ۱۳۷۸، نهادی کردن نوآوری در سازمان، خدمات فرهنگی رسا، تهران.
- سلمان‌زاده، سیروس، شهبازی، اسماعیل، کرمی، عزت‌اله و ملک‌محمدی، ایرج، ۱۳۸۹، فرهنگ نوین کشاورزی و منابع طبیعی، جلدششم: ترویج و آموزش کشاورزی، مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران و فرهنگستان علوم جمهوری اسلامی ایران، تهران.
- شادی‌طلب، ژاله و حجتی کرمانی، فرشته، ۱۳۸۷، فقر و سرمایه اجتماعی در جامعه روستایی، رفاه اجتماعی، سال هفتم شماره ۲۸، صص. ۳۵-۵۶.
- شریفیان ثانی، مریم، ۱۳۸۰، سرمایه اجتماعی: مفاهیم اصلی و چارچوب نظری، رفاه اجتماعی، سال اول شماره ۲، صص. ۵-۱۸.
- صندوق بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر، ۱۳۸۶، مجموعه قوانین و مقررات صندوق بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر به انضمام پرسش و پاسخ پیرامون مقررات و تعهدات صندوق، قابل دسترس در: <http://www.roostaa.ir>

فرهنگی، علی‌اکبر، ساروخانی، باقر، قلی‌پور، آراین و روشندل اربطانی، طاهر، ۱۳۸۶، طراحی و تبیین مدل نهادینه کردن برنامه‌های راهبردی جامعه از طریق رسانه‌های جمعی (مورد سند چشم‌انداز بیست‌ساله ۱۴۰۴)، دانش مدیریت، سال بیستم، شماره ۷۹، صص. ۷۲-۵۳.

فلسفی، پیمان و حسینی، سیدمحمود، ۱۳۸۴، طراحی نظام دوسویه دانش و اطلاعات کشاورزی به منظور نهادینه کردن مشارکت کشاورزان در تشکلهای تولیدی، اقتصاد کشاورزی و توسعه، سال سیزدهم، شماره ۵۲، صص. ۲۰۵-۱۸۱.

قانعی راد، محمد امین، ۱۳۸۵، رویکرد توسعه اجتماعی به برنامه‌های فقرزدایی در ایران، رفاه اجتماعی، سال پنجم، شماره ۱۸، صص. ۳۴-۱.

کولکارنی، پی. دی.، ۱۳۸۷، مفهوم توسعه اجتماعی، ترجمه: محمود ارغوان، در: جمعی از مترجمان، توسعه اجتماعی، صص. ۱۸۶-۱۷۷، پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی، تهران.

کونن، بروس، ۱۳۸۶، مبانی جامعه‌شناسی، ترجمه: توسلی، غلامعباس و فاضل، رضا، انتشارات سمت، تهران.

مجردی، غلامرضا، زمانی، غلامحسین و قلی‌پور، آراین، ۱۳۸۶، تحلیل انتظارات شغلی و تأثیر آن بر نهادینه‌سازی کارگزاری خصوصی بیمه محصولات کشاورزی، علوم ترویج و آموزش کشاورزی ایران، سال سوم، شماره ۲، صص. ۲۹-۱۵.

وثوقی، منصور، ۱۳۸۱، پژوهشی در بیمه‌های اجتماعی روستایی در کشور فرانسه (تجارب و تحولات)، پژوهشنامه علوم انسانی، شماره ۳۵، صص. ۲۶۷-۲۱۶.

وثوقی، منصور و فرجی، افراسیاب، ۱۳۸۵، پژوهشی جامعه‌شناختی در زمینه عوامل مؤثر بر تمایل کشاورزان به مشارکت در یکپارچه‌سازی اراضی مزروعی (مطالعه موردی روستاهای زرین‌دشت)، مجله جامعه‌شناسی ایران، سال هفتم، شماره ۲، صص. ۱۱۸-۱۰۱.

یاگونبر، گری، مک‌فارلند، رابرت و آسوکان، ان، ۱۳۸۷، نظریه جامع توسعه اجتماعی. ترجمه: آریایی‌نیا، مسعود، در: جمعی از مترجمان، توسعه اجتماعی، صص. ۱۲۸-۳، پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی، تهران.

- Carlson, D.S. and Perrewé, P.L., 1995, **Institutionalization of Organizational Ethics through Transformational Leadership**, Journal of Business Ethics, No. 14, PP. 829-838.
- Casile, M. and Davis-Blake, A., 2002, **When Accreditation Standards Change: Factors Affecting Differential Responsiveness of Public and Private Organization**, Academy of Management Journal, Vol 45, No 1, PP. 180-195.
- Colbeck, C. L., 2002, **Assessing Institutionalization of Curricular and Pedagogical Reforms**, Research in Higher Education, Vol. 43, No. 4, PP. 397-421.
- Conning, J., Olinto, P. Trigueros, A., 2001, **Managing Economic Insecurity in Rural El Salvador: The Role of Asset Ownership and labor Market Adjustments**, Basis Research Program on Poverty, Inequality and Development [Online]. Available at www.basis.wisc.edu/live (April 2011).
- Holzmann, R. and Jorgensen, S., 2001, **Social risk Management: A New Conceptual Framework for Social Protection, and Beyond**, International Tax and Public Finance. No 8, PP. 529–556.
- Justino, P., 2003, **Social Security in Developing Countries: Myth or Necessity? Evidence from India**, Poverty Research Unit at Sussex University of Sussex Falmer, Brighton. Available at <http://www.sussex.ac.uk/Users/PRU> (April 2011).
- Judge, D., 2003, **Legislative Institutionalization: A Bent Analytical Arrow,? Government and Opposition**, No 8, PP. 497-514.
- Lozano, R., 2006, **Incorporation and Institutionalization of SD into Universities: Breaking through Barriers to Change**, Journal of Cleaner Production, No. 14, PP. 787-796.
- Meyer, J. W. and Rowan, B., 1977, **Institutionalized Organizations: Formal Structure as Myth and Ceremony**, American Journal of Sociology, Vol. 83, No. 2, PP. 340-367.
- Putnam, R., 1995, **Bowling alone: America's Declining Social Capital**, Journal of Democracy, No. 6, PP. 65-78.

- Scott, W.R., 2001, **Institutions and Organizations** (2nd Ed.), Sage Publication, Inc.
- Sherer, P. and Lee, K., 2002, **Institutional Change in Large Law Firms: A Resource Dependency and Institutional Perspective**, Academy of Management Journal, Vol. 45, No. 1, PP. 102-119.
- Tolbert, P. and Zucker, I.G., 1994, **Institutional Analyses of Organizations: Legitimate but not Institutionalized**, ISSR Working Paper, Vol. 6, No. 5, PP. 1-46.
- Tolbert, P.S. and Zucker, L.G., 1996, **The Institutionalization of Institutional Theory**, PP. 175-190, In Clegg, S. R. Hardy, C. and Nord, W. R. (Eds.), Handbook of Organization Studies, Thousand Oaks, Sage, CA.
- Tolbert, P. S. and Zucker, L.G., 1983, **Institutional Sources of Change in the Formal Structure of Organizations: The Diffusion of Civil Service Reform, 1880-1935**, Administrative Science Quarterly, No. 28, PP. 22-39.
- UNDP, 2000, **Copenhagen Declaration on Social Development**, Available at <http://www.visionoffice.com/socdev/wssdco4.htm> (February 2011).
- Yang, S., 2006, **Organizational Sectors and the Institutionalization of Job-Training Programs: Evidence from a Longitudinal National Organizations Survey**, Sociological Perspectives, Vol. 49, No. 3, PP. 325-342.
- Zucker, I.G., 1977, **The Role of Institutionalization in Cultural Persistence**, American Sociological Review, Vol. 42, No. 5, PP. 726-743.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

پښتونستان د علومو او مطالعاتو فریښی
پرتال جامع علوم انسانی